

När trädmiljöer ska bytas ut eller nya skapas är det av största vikt att detta görs med hänsyn till platsens biologiska, kulturhistoriska och sociala värden, men även att träden har möjlighet att bli långlivade på platsen.

Trädens roll i kris och klimat

– VÄGVAL FÖR FRAMTIDENS BEGRAVNINGSPLATSER

Svenska kyrkan har initierat ett nytt nationellt utvecklingsprojekt med syfte att säkra och stärka trädens roll på begravningsplatser i ett förändrat klimat.

➔ Projektet Trädens roll i kris och klimat – vägval för framtidens begravningsplatser leds av Linköpings stift och omfattar samverkan med ett flertal pastorat, stift, länsstyrelser och expertorganisationer.

Kyrkogårdar är några av Sveriges mest långlivade trädmiljöer och på äldre kyrkogårdar hittas därför ofta ovanligt gamla träd. Där förenas höga kulturvärden med sociala funktioner och ekologisk betydelse. Träden reglerar mikroklimat, dämpar

upplevt buller, binder koldioxid och skapar skuggade och rogivande rum för både sörjande och förbipasserande.

Många viktiga strukturer – som alléer, trädkransar och solitärer – är idag åldrade, drabbade av sjukdomar eller klimatrelaterade skador. Samtidigt kräver förändringar i dessa skyddade miljöer ofta tillstånd enligt kulturmiljölagen, vilket gör beslutsprocesserna komplexa.

Projektet knyter an till flera av Svenska kyrkans klimatmål och adresserar frågor om energianvändning, konsumtion, biologisk mångfald, klimaträttvisa och krisberedskap. Det sker i en tid av värderingsförskjutning: från en statisk bevarandepaxis till en bredare förståelse för trädens roll som ekosystemreglerande infrastrukturer.

Rätt träd på rätt plats kan minska översvämningsrisker, skapa termisk komfort, främja biologisk mångfald och stärka platsens robusthet i ett förändrat klimat – utan att ge avkall på kultur- miljöhänsyn, estetik eller lokala traditioner.

VÄGVAL FÖR BEGRAVNINGSPLATSER

Det finns därmed ett växande behov av att fatta välinformerade beslut om trädens framtid på dessa platser. Genom att kombinera information om Sveriges framtida klimat, tillsammans med analyser av biodiversitet, jordförbättringsmetoder och skötsel, har projektet som mål att utveckla en ny metodik för planering och skötsel av träd på kyrkogårdar och andra känsliga miljöer.

Målet är att ge begravningshuvudmän över hela landet konkreta verktyg för långsiktigt hållbara trädmiljöer, i dialog med länsstyrelser och andra myndigheter.

Projektet lyfter det växande behovet av att förena det juridiska skyddet för kulturmiljön med de praktiska och funktionella krav som

TRÄDAKTUELLT

Johan Östberg är landskapsingenjör och docent på Trädkontoret.

klimatförändringar ställer på framtidens trädmiljöer. Inom många förvaltningar råder osäkerhet kring hur man ska agera när traditionella arter som alm, ask och hästkastanj förlorar sin vitalitet eller helt försvinner till följd av sjukdomar och klimatstress.

Frågorna är många: Vilka arter kan ersätta dessa utan att förändra platsens karaktär? Hur säkerställs att nya träd överlever och uppfyller både estetiska, ekologiska och kulturhistoriska krav? Hur kan etablering och beskärning anpassas för att möta både dagens förväntningar och framtidens förutsättningar?

DEL AV KULTURMILJÖVÄRDEN

Samtidigt ställs höga krav på dokumentation och formella processer. För att förändringar ska godkännas enligt kulturmiljölagen krävs ofta att förvaltaren kan visa på goda skäl, relevanta bedömningar och ett långsiktigt tänkande.

Projektet adresserar därför även behovet av strukturerade beslutsunderlag, där biologiska, klimatmässiga och kulturhistoriska aspekter integreras i ett gemensamt språk som kan fungera i dialogen med länsstyrelser och andra myndigheter.

Det handlar ytterst om att skapa en ny praxis där bevarande inte står i motsättning till utveckling, utan där framtidens trädval ses som en aktiv del av kulturmiljövården – förankrad i både lagstiftning, klimatvetenskap och landskapsförståelse.

VAD KAN GÖRAS REDAN NU?

Oavsett förutsättningar och lokala utmaningar finns det redan idag flera åtgärder som kan stärka trädens funktion och framtid på kyrkogårdar. Genom att arbeta proaktivt och metodiskt kan förvaltare lägga grunden för väl avvägda beslut och långsiktigt hållbara trädmiljöer. Följande rekommendationer kan tillämpas direkt i den praktiska förvaltningen.

- **Planera utifrån ett helhetsgrepp:** Se trädmiljön som en långsiktig investering i klimatreglering, kulturvärde, biologisk mångfald och platsens funktion. Träden bör betraktas som en del av kyrkogårdens gröna infrastruktur, inte enbart som prydnad eller säkerhetsrisk.
- **Inventera och dokumentera trädbeståndet:** Inventera träden så det finns information om bland annat ålder, art, storlek och kondition för de befintliga träden. Ett välgrundat kunskapsunderlag är avgörande för åtgärdsprioriteringar och vid dialog med länsstyrelsen.

- **Välj träd för framtiden:** Undvik att rutinmässigt återplantera traditionella arter som idag är hårt drabbade av sjukdomar eller klimatstress. Utgå från växtplatsens förutsättningar och välj klimatresilienta arter med hög diversitet och långsiktig funktion – både ekologiskt och estetiskt. Såklart samtidigt som kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden beaktas.
- **Bevara kulturvärden – men tillåt varsam förändring:** Respektera historiska strukturer som alléer, trädkransar och formklippta träd, men anpassa artval och gestaltungsprinciper till framtida klimatkrav. Kulturmiljöer är inte statiska – nyetableringar kan stärka både kontinuitet och funktion.
- **Skapa robusta och resurssnåla trädmiljöer:** Planera för successiv förnyring snarare än storskaliga nedtagningar. Undvik, om möjligt, monokulturer för att minska sårbarhet mot framtida hot.
- **Förankra åtgärder och kommunicera öppet:** Tidiga kontakter med länsstyrelsen och tydlig information till besökare stärker både beslutsprocesser och förtroende. Förklara varför träd tas ned, varför nya arter väljs och hur detta bidrar till tryggare, grönare och mer klimatresilienta kyrkogårdar.

TRÄDENS ROLL I KRIS OCH KLIMAT

Med rätt vägval kan kyrkogårdarnas träd fortsätta bevara kyrkogårdarnas viktiga kulturhistoriska, sociala och biologiska värden vidare in i framtiden. Dessa trädmiljöer är inte bara en del av vårt gemensamma gröna arv, utan också levande rum för sorg, minne och eftertanke – och livsmiljöer för många arter i urbana landskap.

Trädens roll i kris och klimat utgör ett viktigt steg mot en ny praxis, där trädens funktioner i ett föränderligt klimat förenas med omsorg om kulturhistoriska värden och lokala traditioner.

Genom att erbjuda kunskapsbaserade metoder, praktiska verktyg och ett gemensamt språk för dialog med myndigheter, stärker projektet inte bara Svenska kyrkans egen förvaltning – utan också andra aktörer med ansvar för historiska och samhällsviktiga trädmiljöer.

Resultaten kommer att göras fritt tillgängliga i form av en digital handbok, en informationsfilm och en kostnadsfri nationell konferens under hösten 2026. Där samlas insikter, rekommendationer och framtidsstrategier – med målet att rusta fler platser för ett klimat som redan är här. •

Kyrkogårdar är många gånger viktiga platser för biologisk mångfald. Detta då de många gånger innehåller gamla och stora träd, men kyrkogårdar kan även ha en rik variation av vegetation och som i detta fall även död ved.

På grund av klimatförändringar kan det på vissa platser vara aktuellt att byta trädslag, såsom i södra Sverige där många glasbjörkar börjar få svårare att överleva.

På grund av skadegörare, i detta fall askskottsjuka, har många kyrkogårdar förlorat värdefulla träd och trädmiljöer. Inom projektet kommer därför ersättningsträd vara en viktig fråga.